

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10—K
pol leta . . . 5—
četrt leta . . . 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
. . . dvakrat . . . 12
. . . trikrat . . . 10
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 25. februarja 1916.

Beda med učitelji penzionisti.

Neverjetno, kaka beda vlada v sedanjem vojnem času med učitelji-penzionisti na Kranjskem! Večina njih je zadolženih, ki s svojimi mesečnimi obremenjenimi prejemki absolutno ne morejo izhajati. Vrhutega si morajo še pretirano drago stanarino plačevati sami, kar je velika krivica. Kredita nikjer nič, cene živilom so bajno visoke — da ne rabimo trpejšega izraza. Zadnji čas je, da se tem siromakom, ki so svoje moči izčrpali v težavnem kulturnem delu, priskoči na pomoč z izdatno denarno podporo! To zahtevata čast in človekoljubje v deželi, kjer se mora vendar še dobi kako usmiljeno srce! — Opozarjamo vse poklicane kroge na uvodni članek, ki smo ga priobčili v 18. številki svojega lista z dne 3. decembra prejšnjega leta! — Položaj, kakršen je sedaj, je absolutno nevarljiv! Saj so učitelji penzionisti naposled vendarle ljudje, ki rabijo hrane, obleke in stanovanja!

Značilno za položaj teh ubogih ljudi je, da so začele zanje usmiljene duše nabirati — mile darove! Dokaz: V sobotnem »Slovenskem Narodu« (števil. 28, stran 5) čitamo med izkazi daril to notico: »Za bedno penzionirano učiteljstvo: Fanica Avsenikova iz Begunj pri Lescah, 12 K, nabrali v gostilni J. Avsenik zavedni Begunjski«.

Dalje že ne morejo več upokojeni kranjski — pionirji kulture!...

Nerazdružljivost kulture in narodnosti.

V časopisu »Frankfurter Zeitung« razpravlja Maks Weber iz Heidelberga o Bismarckovi politiki in nje posledicah za sedanjo vojno ter prihaja do zaključka, da

je bila Bismarckova politika, ki je šla za narodnim zrušenjem Poljakov — izgrešena!

Weber piše med drugim: »Razmerje Nemcev napram zapadno-slovanskim kulturnim narodom se bo moralo zaradi političkih posledic vojne predrugačiti iz temelja in bodo morali biti Nemci tudi sposobni za tako izpremembo. Šele sedaj je dokazano tem narodom, da je nasproti grozeči pretvoritvi v ruske tuje narode zanje le ena sila, ki more združena z njimi samimi garantirati njihovo narodno samostojnost nasproti Rusiji. — Gre torej za to, da se jim da gotovost, da se jim namesto ruskega ni bati nikakega nemškega zatiranja. Naš (nemški) interes dovoljuje in zahteva njihove brezpogojne kulturne samostojnosti na polju smotrnega obmejnega območja narodnega delovanja po zgolj stvarnih političkih vidikih, in to se pravi: izključujoč narodno samoljubje z naše (nemške) strani. — V kolikor prihajajo v poštev druga narodnostna vprašanja razen poljskega, so to formalna notranja stvar naših zaveznikov. Seveda je njihova čim hitrejša rešitev odločilne važnosti tudi za našo politiko, ne pa da bi mi smeli kakorsikoli posegati vmes. Aneksijo poljskih ali kakih drugih slovanskih ozemelj bi bil Bismarck gotovo odklonil.«

O politiki Bismarckovi se izraža Weber tako-le:

»Bismarckova politika je imela, sicer ne po njegovih besedah, pač pa po njegovih dejanjih ideal nemške nacionalne države kot predpogoj. Njegova politika napram Poljakom je izražala to. Če pa je pod vtiskom naših novih nalog nastala domneva, da se je »narodnost« v nje kulturnem pomenu zamenjala z državno mislijo, ali da se da zameniti — je to le nesporazumljenje. Vsa kultura je in ostane danes povsem narodno vezana, in sicer vedno bolj, čim »demokracičnejša« postajajo vnana kulturna sredstva po svojem razširjanju in svoji vrsti. Ni pa, da bi država morala biti »nacionalna država« v tem smislu, da bi svoj interes orientirala izključno le po interesih ene same narodnosti, ki je v njej pretežna. Država more služiti kulturnim interesom več narodnosti in to tudi v prav razumevanem interesu narodnosti, ki je v njej v večini. Primerno izpremenjenim nalogam je danes tudi v kulturnem interesu nemške narod-

nosti zahtevati, da se naša država v vedno večji meri posveča tej nalogi.«

Tako Maks Weber!

Globoke brazde režejo sedanji zgodovinski znameniti dogodki tudi v kompleks starih naziranj, stališč, državnih programov in konceptov o nalogah narodne politike. Da se je še pred par leti oglašil kak tak Maks Weber s takimi nazori o nalogi nemške države, posebno pa, da bi se bil drznil izreči tako besedo kritike o Bismarckovi politiki napram Poljstvu, da bi bil grajal prejšnjo politiko kladiva in nakovala in da je nasvetoval, naj nemška izpremeni svoje stališče napram slovanskim kulturnim narodom: nastal bi bil vihar in križali bi bili zločinca, ali ga vsaj postavili na sramotni oder. Govoreč o nujno potrebnih, čim hitrejši rešitvi drugih slovanskih vprašanj razen poljskega, in naglašujoč, da tu nemška država nima besede, govori Weber na — avstrijsko adresu. In tu naj bi dobro razumeli in izvajali njegov pouk o nalogah države, ki ni nacionalna, ker jo sestavlja več narodnosti. Posebno naj bi si zapomnili, kar pravi o nerazdružljivosti kulture in narodnosti. Kultura je vezana na narodnost. Iz tega izhaja logično: Kdor bi hotel kakemu narodu odvzeti narodnost, mu hoče odvzeti kulturo in s tem odtegniti en del skupni človeški kulturi. Z drugo besedo: raznarodovanje pomenja krčenje sodelujočih sil za kulturni napredek skupnega človeštva!

Da napravimo konec takemu nekulturnemu delu, je predvsem treba zagotoviti svoboden razvoj narodnemu šolstvu — od ljudske do visoke šole! — Tu se naj jačijo v znamenju in ognju svobodnega znanstva sile duha, ki naj merijo svojo jakost, vztrajnost in produktivnost v kulturnem tekmovanju z vsemi kulturnimi narodi! Potem pojdemo vsi avstrijski narodi vzporedno naprej in navzgor, nihče pa ne bo bogatel na škodo drugega in s protežiranjem, ki bi ga užival, v sosedu zbujal čustva preziranj in zapostavljanja!

Kultura in narodnost sta dva nerazdružljiva pojma: vsaki narodnosti je treba dati priliko in sredstva, da se svoji individualnosti primerno in svojim duševnim silam odgovarjajoče ustanovi na svoji zemlji! — Ako in ker narod eksistira, ima pravico do vseh svobod in beneficij ki jih vsebuje zakon, to pa zato, ker ima svoj

polnopravni in neoporečni delež na vseh dolžnostih, ki so obsežene v istem zakonu! Od dolžnosti tudi mi Slovenci nismo izvzeti, torej ne smemo biti niti od pravic! Prva naša pravica kot naroda in ljudi pa je, da se grejemo na solncu svoje kulture!

ZVEZA SLOVENSkih UČITELJEV IN UČITELJIC NA ŠTAJERSKEM.

Je storila takoj korake, da nam naj ostane draginjska doklada. — O uspehu te akcije nam pa danes še ni nič znanega.

Vojna.

BRATSTVO.

Bilo je treba morja krvi, bilo je treba morja solza, bilo je treba toli gorja, kolikor ga še bilo ni; kupov mrličev je bilo treba, vzdihov sirot do gluhega neba, bilo je treba selišč požganjih, sadežev zemlje vanjo steptanih, oblik grozote doslej neznanih, strasti brezimnih vseh razdivjanih; bilo je treba, česar besno peklo do danes skotilo še ni na zemljo: da iz pekočih, blaznih, krvavih boleti, v veličastvu neslutnem, v vsej prelesti dvigne se bratstvo iz skesane žalosti same —

G.

NEMŠČINA — NOTRANJI URADNI JEZIK.

Praška občina je dobila nalog, da se mora v dopisovanju z vojaškimi oblastmi posluževati le nemškega jezika. — Sedaj čitamo v »Neue Freie Presse«, da je namestnik na Češkem, grof Coudenhove, naslovil na vse državne urade to-le naredbo: »Uradni jezik vseh državnih in policijskih oblasti v notranji službi in v obče vanju z drugimi državnimi oblastmi, uradi in organi je nemški. Ravno sedanje vojne razmere so dokazale neizogibno potrebo, da se je brezpogojno držati te uvedbe, ki je čisto v državnem interesu in je

LISTEK

Andreju Suhadolniku in drugim.

Velike, težke žrtve zahteva od nas preresna doba. Zvesto se zavedamo svojih dolžnosti, med temi tudi najtežje, da moramo žrtvovati sami sebe in najboljše svoje moči v korist državnih skupnosti, v obnovo državnih moči in stare slave.

Kdo naj verjame drobni notici v časopisu: Padli so slovenski praporščaki! — Med njimi tudi mladenič, poln mladostne navdušenosti in moči, kipeč najčistejših vzorov in najplemenitejših načrtov — vzor učitelja, Andrej Suhadolnik. Niti najbližji sorodniki niso verjeli tuborne vesti.

In slednjič vendar ni drugače!

Dragi Andrej! Ni se Ti še razcvetelo življenje, ni Ti nudilo niti malo sladkosti, in že si ga moral ostaviti. Laška granata... Komaj si začel premišljati, kam,

kako bi po vojni, ko se Ti je smehljala lažniva fata morgana, že si moral ostaviti tudi lepe misli, blesteče nade, ki so vendar tako po ceni in učitelju največkrat edino plačilo, obenem pa tudi ne zadnja prevara.

Veliko smo pričakovali od Tebe Tvoji prijatelji, znanci, sorodniki, sestre in bratje, onemogli oče. Sedaj nam je ostal za Teboj samo spomin, lep, velik in častiljiv, dragocen in mehak, kakor je bilo Tvoje srce. Ali vendar samo spomin. Nič več?

Dovršivši drugi gimnazijski razred v Ljubljani, je mladenič omahoval v neugodnih razmerah, kaj in kam bi. Doma pri očetu na Jezeru, majhni vasičici poleg Preserja, sem ga spoznal in mu začel slikati — prihodnje dobrote učiteljskega stanu. Ni mi verjel. Šola ga je veselila, napredek, naobrazba. Verjel mi je pa njegov oče, in usoda se je odločila Andreju za vselej in z njo neodoljiva prevara, da kdaj dočaka z učiteljstvom boljših časov. Dočakal jih je, toda v vojaški suknji — praporščak, kadet — v kratkem poročnik z mesečno plačo 300 K in pomilovalnim nasmehom

na tiste kronice in krončice, ki jih je dobival na Razdrtem, v Postojni ali v Kranju kot učitelj.

»Samemu sebi se zdim tuj, ko ne vem, kam s tolikim denarjem!« mi je pripovedoval sredi oktobra, ko sva se zadnjič videla v Brestu pri Tomišlju pod Krimom. Delala sva načrte, da se mu vsekako podaljša dopust za 14 dni. Tedaj pa zopet napraviva v večji družbi izlet v sotesko ob Iški daleč gori za črni Krim in celo starcu Krimu na plešo k Turnu. Ostali so samo načrti. Andrej je šel in se ni več vrnil v domači krog, v rodni kraj. Njegovi poslednji načrti so bili tudi poslednja prevara.

»Po podaljšanem dopustu se vrnem h kadru,« tako si je slikal bodočnost, zakaj ni se bil še popolnoma opomogel po zadnji bolezni, ki jo je iztaknil tam na kršnem Doberdolu. »Za božične praznike se še vrnem pozdravit domače in Tebe, potem pa vnovič na fronto po lavorike!«

Poslali so ga res na fronto, pa takoj. Pisal mi je še nekaj vojnopoštinskih kart in se hvalil, da ni v nevarnosti. A prekmalu so izostale za vselej. Došla je še posled-

nja v časopisu: Padli so... med njimi tudi naš Andrej...

Dobrega pevca in goslarja se bo spominjala Postojna, kjer je bil član salonskega orkestra. Dobrega učitelja bodo pogrešali njegovi učenci. Dobrega, nenadomestljivega prijatelja se bomo vedno spominjali mi, njegovi tovariši, znanci, sorodniki.

Ali res nič več?

O, več, še veliko več! Tam ob trdi kraški planoti se vrsti med drugimi tudi Tvoja gomila, ljubi tovariš! Ali trdnješe od kraške skale, ki je ne razbije verolomni sovražnik z vso svojo artiljerijo, trdnješe stokrat je naše zaupanje v bodočnost, da vse ogromne žrtve niso bile zaman — temveč glasan, kričeč pomnik onim, ki nas doslej niso poznali kot narod, ne kot stan, ki mora biti najprej pošteno plačan za svoje pošteno delo, potem naj se mu odpro duri do višjih študij, do ugleda. Kričeč pomnik nam bo tudi Tvoja gomila na Dobrdoški planoti — angel maščevallec z gorečim mečem, branečim nasprotnika naprej: »Do tu in ne dalje ste nas zatirali, do danes ste nas prezirali. Tukaj